

Datum: 18 december 2024

Reactie Oxfam Novib internetconsultatie Wet Internationaal Verantwoord Ondernemen

Inleiding

Oxfam Novib verwelkomt de concepttekst van de Wet Internationaal Verantwoord Ondernemen (WIVO). In de afgelopen jaren hebben wij ons ingezet voor effectieve wetgeving in zowel de Europese Unie als Nederland om misstanden in de waardeketens van bedrijven aan te pakken. Wij zijn blij met de spoedige start van het implementatieproces in Nederland om de EU Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD) in nationale wetgeving om te zetten. Tijdens het onderhandelingsproces in de EU heeft Nederland zich structureel positief en constructief opgesteld en gepleit voor een wet die meer in lijn ligt met de internationaal onderschreven OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen dan reeds het geval is. Echter is in de implementatiewet gekozen voor een zuivere en lastenluwe implementatie van CSDDD. Het gevolg hiervan is dat de WIVO zowel de sterke als zwakke punten van CSDDD overneemt. In deze reactie geeft Oxfam Novib hierop gebaseerd aan waar er ruimte bestaat voor verbetering in de conceptwettekst, de Memorie van Toelichting (MvT) en het flankerend beleid om optimaal efficiënte implementatie te realiseren.

Naast dit document onderschrijft Oxfam Novib ook volledig de gezamenlijke reacties van MVO Platform en WO=MEN, binnen welke netwerken wij als lid ook bijdragen hebben geleverd aan de reactie op de consultatie. Deze reacties ondersteunen wij in volledigheid. Hierbij dient de individuele reactie van Oxfam Novib slechts ter aanvulling.

Hoofdstuk 1. Algemene Bepalingen

Activiteitenketen en de financiële sector (Artikel 1.1.1 en Bijlage A)

De definitie van het begrip ‘*activiteitenketen*’ in de conceptwettekst leidt tot een *de facto* uitzonderingspositie van de financiële sector, welke hierdoor geen gepaste zorgvuldigheid hoeft te verrichten over investeringen, leningen en andere financiële dienstverlening aan bedrijven. Oxfam Novib pleit voor de terugkeer naar het begrip ‘*waardeketen*’ en daarin aansluiting bij de

OXFAM NOVIB
POSTBUS 30919
2500 GX DEN HAAG
THE NETHERLANDS
T 070 342 16 21
www.oxfamnovib.nl

OESO-richtlijnen. De OESO-richtlijnen voor institutionele beleggers stellen duidelijk de noodzaak van voortdurende gepaste zorgvuldigheid tijdens de hele duur van een beleggingsrelatie. Om een betekenisvolle positieve impact van de WIVO te realiseren, moeten financiële instellingen dus aan dezelfde doorlopende zorgvuldigheidseisen voldoen als andere ondernemingen. Dit is vooral van belang gezien het langetermijnkarakter van investeringen, kredieten en andere activiteiten in de financiële sector. Nederland kent een lange traditie van downstream gepaste zorgvuldigheid voor de financiële sector, onder andere met de drie IMVO-convenanten voor Banken, Pensioenfondsen en Verzekeraars. Op basis van deze ervaring hebben de Nederlandse financiële instellingen ook zelf herhaaldelijk gepleit voor volledige opname van de sector in de CSDDD-wetgeving. Nederland zou juist haar kans moeten benutten om in de transpositie de volledige waardeketen op te nemen, met als uiteindelijke doel de koploperspositie behouden die zij op dit vlak heeft verworven.

- Vervang het begrip ‘activiteitenketen’ voor ‘waardeketen’ in lijn met de OESO-richtlijnen en vermijd de onnodige en onwenselijke uitzondering van de gepaste zorgvuldigheidsplicht voor de investeringen, leningen en andere financiële dienstverlening van de financiële sector.

Betrokkene (Artikel 1.1.1 en Bijlage A)

Het is belangrijk om expliciet in de definitie van betrokkene op te nemen dat een maatschappelijke organisatie met mensenrechten en/of vrouwenrechten als een van haar doelstellingen hier ook onder valt, net zoals nationale mensenrechten-instellingen en milieuorganisaties ook expliciet benoemd worden. Dit is bovendien in lijn met het concrete voorbeeld op p.117 van de MvT, waarbij tekortkomingen werden geopenbaard door betrokkenheid van een vrouwenrechtenorganisatie. Daarnaast wordt in de Engelse versie van de CSDDD wordt gesproken over ‘*the legitimate representatives*’ van betrokkenen, wat beter vertaald kan worden als legitieme of gerechtvaardigde vertegenwoordiger, waarmee bredere erkenning wordt gegeven aan de verschillende soorten organisaties die in het belang van betrokkenen kunnen optreden.

- Voeg in Bijlage A.1 aan de definitie van betrokkene bij lid f toe: maatschappelijke organisatie met mensenrechten en/of vrouwenrechten als een van haar doelstellingen.
- Vervang in lid g de term ‘wettelijke vertegenwoordiger’ voor ‘legitieme vertegenwoordiger’ of ‘gerechtvaardigde vertegenwoordiger’.

Toepassingsbereik (Artikel 1.1.2)

De WIVO geldt [slechts voor 0,1 procent](#) van de bedrijven, ondanks de grote risico's op mensenrechtenschendingen in sectoren waar veel Midden- en Kleinbedrijven (MKB) actief zijn, zoals landbouw. Vrouwen en kwetsbare groepen zijn vaak oververtegenwoordigd in deze sectoren, maar zullen veelal niet direct onder de CSDDD vallen. Idealiter zou het toepassingsbereik van zowel CSDDD als WIVO ook het MKB moeten omvatten, zeker in hoog-

risicosectoren. Op zijn minst zou de WIVO in lijn gebracht moeten worden met de reikwijdte van het CSRD-implementatiebesluit. Deze bedrijven moeten immers volgens huidige wetgeving al rapporteren over het uitvoeren van gepaste zorgvuldigheid.

- ➔ Breid het toepassingsbereik minimaal uit naar het toepassingsbereik van het CSRD-implementatiebesluit.

Hoofdstuk 2: Gepaste Zorgvuldigheid

Gepaste Zorgvuldigheid (Artikel 2.1.1 en MvT p.100)

De OESO-richtlijnen vormen de basis van het Nederlands beleid op Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) en worden al sinds 2011 actief door bedrijven gebruikt in de uitvoering van gepaste zorgvuldigheid. De OESO-richtlijnen hanteren zes stappen voor het due diligence-proces, welke breed gedragen zijn door overheden, bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld. Echter, de WIVO past een beleidscyclus van zeven stappen toe (MvT, p.100), wat voor onnodige complexiteit en verwarring kan zorgen. Deze verwarring zal toenemen wanneer in andere landen en internationaal vast wordt gehouden aan de zes stappen volgens de OESO. Voor een gelijk speelveld en aansluiting bij internationale standaarden adviseren wij om de zes stappen van due diligence volgens de OESO-richtlijnen aan te houden in de WIVO, de MvT en alle bijbehorende figuren en teksten.

- ➔ Pas de volgorde van de due diligence verplichting in de WIVO aan zodat deze overeenkomt met de zes stappen van de OESO-richtlijnen. Zorg ook dat de verschillende figuren op p.84 MvT en p.100 MvT hierop zijn aangepast.

Nadelig gevolg voor mensenrechten: internationaal erkende mensenrechten (Artikel 2.1.1)

De WIVO verwijst in Artikel 2.1.1 naar de bijlage van CSDDD voor de lijst van mensenrechteninstrumenten welke gedekt worden door de richtlijn. Echter, CSDDD definieert nadelige gevolgen voor de mensenrechten aan de hand van limitatieve lijst waarbij belangrijke verdragen zijn uitgesloten. Onder deze uitsluitingen bevinden zich ook verdragen die Nederland wél onderschrijft, zoals Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) Conventies 155 en 187, welke sinds juni 2022 erkend worden als onderdeel van de fundamentele arbeidsrechtenconventies. Ook het verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW) ontbreekt. Bovendien verwijzen de UNGPs en de OESO-richtlijnen, welke nog altijd de basis vormen van het Nederlands IMVO-beleid, naar alle internationaal erkende mensenrechten, waarbij specifieke verdragen ter indicatie dienen maar niet-exhaustief zijn.

- ➔ Breng de WIVO in lijn met de OESO-richtlijnen door te verwijzen naar alle internationaal erkende mensenrechten, of minimaal door internationale verdragen en instrumenten die

Nederland onderschrijft naast de bestaande lijst toe te voegen, zoals ILO 155 en ILO 187 en CEDAW.

Leefbaar loon en leefbaar inkomen (Artikel 2.1.1 en MvT)

Oxfam Novib is positief over de opname van leefbaar loon en inkomen in CSDDD en de WIVO. Echter, er wordt in CSDDD consequent gesproken over een toereikend leefbaar loon. Hoewel de MvT van de WIVO meerdere keren naar leefbaar loon verwijst, wordt ook de term 'eerlijke lonen' (p.37) genoemd. Ter voorkoming van onduidelijkheid en misverstanden is het aan te raden om consequent over leefbaar loon en leefbaar inkomen te spreken en de definitie hiervan te verhelderen in lijn met internationale standaarden en verdragen.

Vrouwen zijn oververtegenwoordigd in de laagstbetaalde banen, waardoor zij ook vaak nog het verst verwijderd zijn van een leefbaar loon of leefbaar inkomen. Uit recent [Oxfam onderzoek](#) bleek dat ondanks het feit dat vrouwelijke cacaoboeren nog steeds het minst verdienen in de Ghanese cacaosector, zij sterk ondervertegenwoordigd zijn in de duurzaamheidsinitiatieven van bedrijven en hun inkomens in de afgelopen jaren harder zagen dalen dan mannelijke boeren. Ook jongeren (tussen 15 en 24 jaar) die werk hebben verdienen vaker ver beneden wat nodig is om in hun levensonderhoud te voorzien en hebben vaker te maken met informele dienstverbanden, waardoor zij niet altijd zichtbaar zijn in loongegevens. Zonder een gerichte aanpak op de meest kwetsbare groepen, blijven vrouwen en jongeren achter. Het is daarom van groot belang dat bedrijven in hun aanpak op leefbaar loon en inkomen specifiek rekening houden met vrouwen en kwetsbare en gemarginaliseerde groepen, waaronder jongeren, en hier gedesaggregeerde data over verzamelen om actieplannen te kunnen richten op die groepen waar het gat het grootst is.

- ➔ Verhelder in de MvT de definitie van leefbaar inkomen en leefbaar loon in lijn met de definitie gehanteerd door de IAO, of neem een verwijzing op naar internationaal gedragen definities.
- ➔ Vervang referenties naar 'eerlijke lonen' (MvT p.37) en 'te lage lonen' (MvT p.142) door 'leefbare lonen' en referenties naar 'toename van het gezinsinkomen' (MvT p.37) door 'leefbare inkomens'.
- ➔ Voeg op p. 107 van de MvT op dat gedesaggregeerde data op onder andere gender en leeftijd in kaart gebracht moeten worden en voeg desgewenst een voorbeeld toe waarom dit bijvoorbeeld op het gebied van leefbaar loon en leefbaar inkomen cruciaal is.

Betekenisvolle samenwerking met betrokkenen (Artikel 2.1.2 en Artikel 2.2)

Het is positief dat verplichting van bedrijven om betrokkenen te raadplegen in de algemene bepalingen betreffende gepaste zorgvuldigheid is vastgelegd (Artikel 2.1.2). Het betrekken van betrokkenen in het gepaste zorgvuldigheidsproces is cruciaal. Alleen door direct betrokkenen te raadplegen en met hen samen te werken aan maatregelen, kan een bedrijf een effectief zorgvuldigheidsproces toepassen dat aansluit bij de realiteit van betrokkenen. Deze toegevoegde waarde geldt voor alle stappen van het proces, in lijn met de OESO-richtlijnen.

[Oxfam Novib pleit daarom voor een algemene verplichting tot betekenisvolle samenwerking](#)

binnen elke stap in het gepaste zorgvuldigheidsproces, ook bij het opstellen van beleid, in alle stappen bij het monitoren van voortgang, het communiceren over gepaste zorgvuldigheid en bij het inrichten van een klachtenmechanisme.

- Neem een algemene verplichting op voor het raadplegen van betrokkenen in alle stappen van gepaste zorgvuldigheid (middels Artikel 2.1.2 of in alle stappen van Artikel 2.2).

Vrouwen en gemarginaliseerde groepen ondervinden andere en additionele barrières voor deelname aan consultaties. Daarnaast ondervinden zij vaak andere of disproportionele nadelige gevolgen voor mensenrechten, welke niet altijd worden geïdentificeerd wanneer actieve raadpleging van deze specifieke groepen ontbreekt. Hierdoor kan het voorkomen dat een bedrijf niet of onvoldoende zicht heeft op nadelige gevolgen en daarmee niet effectief mensenrechtenschendingen kan voorkomen, stoppen of remediëren. Het is daarom van groot belang dat bedrijven adequate stappen nemen om ervoor te zorgen dat vrouwen en gemarginaliseerde groepen actief betrokken en geraadpleegd worden. Overweging 33 van CSDDD stelt daarom terecht dat afhankelijk van de context, bedrijven mogelijk rekening ‘moeten’ houden met intersectionaliteit en kwetsbaarheid van betrokkenen om aan deze wetgeving te voldoen. Echter, de MvT vertaalt ‘mogelijk moeten’ als ‘kunnen’ en stelt dat het een vrijwillige overweging betreft. Dit is onjuist: afhankelijk van de omstandigheden kan het noodzakelijk zijn voor bedrijven om deze overwegingen te maken in hun gepaste zorgvuldigheid om aan de verplichtingen te voldoen. De bedoeling van Overweging 33 is niet om deze verplichting weg te nemen, maar juist om aan te geven dat het hier niet om nieuwe maar bestaande verplichtingen gaat in het kader van de CSDDD en internationale verdragen.

- De MvT (p.87) zou niet moeten spreken van ‘kunnen’ maar ‘mogelijk moeten’ rekening houden met intersectionaliteit en kwetsbaarheid en duidelijk maken dat afhankelijk van de context, bedrijven deze stappen mogelijk moeten zetten voor de adequate uitvoering van gepaste zorgvuldigheid. Verwijder daarom ook de zin over de vrijwillige keuze van bedrijven om deze stappen te zetten, in lijn met CSDDD Overweging 33.
- De wet zou expliciet moeten verwijzen naar bestaande mensenrechtenverdragen die zijn gefocust op specifieke kwetsbare groepen, inclusief de Verklaring van de VN over de rechten van inheemse volken, Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie, het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Bescherm de rechten van inheemse volkeren, met name in relatie tot hun land en natuurlijke hulpbronnen (Artikel 2.1.1 en Artikel 2.1.2)

Zowel CSDDD als de omzetting daarvan in de WIVO schiet tekort wat betreft de bescherming van de specifieke collectieve rechten van inheemse volkeren betreffende hun inheemse

gronden, hulpbronnen of cultureel erfgoed. Door hun afhankelijkheid van hun land en andere natuurlijke hulpbronnen worden zij vaak onevenredig hard getroffen door bedrijfsactiviteiten die van invloed zijn op hun (voorouderlijke) gronden en hulpbronnen. Waar dat het geval is heeft het bedrijf de plicht om inheemse volkeren te raadplegen (betekenisvolle samenwerking met betrokkenen) maar heeft de staat de plicht om hun Free Prior and Informed Consent (FPIC) te verkrijgen voordat zij het bedrijf vergunning verleent. Het verkrijgen van de toestemming van inheemse volkeren blijft een verplichting van de staat en het bedrijf mag zich er niet mee bemoeien (om ervoor te zorgen dat het Free blijft); het bedrijf mag het project niet starten zolang er geen sprake is van toestemming (om ervoor te zorgen dat het Prior blijft); het bedrijf moet informatie verstrekken in een toegankelijk formaat (om ervoor te zorgen dat het Informed blijft) en de uitkomsten van een dergelijk proces respecteren (om ervoor te zorgen dat het Consent respecteert). Om de bescherming van inheemse volkeren onder de WIVO te versterken, is het noodzakelijk om op relevante plaatsen expliciete verwijzingen naar hen en hun rechten op te nemen.

- ➔ De VN-Verklaring over de rechten van inheemse volkeren (UNDRIP) ontbreekt ten onrechte in de lijst met mensenrechteninstrumenten in CSDDD Bijlage deel I, sectie 2, waarnaar wordt verwezen in WIVO Artikel 2.1.1. Dit kan worden hersteld door een aanvulling op Artikel 2.1.1(2).
- ➔ Verduidelijk (ook in Artikel 2.1.1(2)) dat inheemse volkeren zijn opgenomen in de betrokkenen die worden genoemd in Deel I, Sectie 1, punt 16 van de bijlage over het recht op land en het verbod op onrechtmatige uitzetting. De huidige formulering van 'individuen, groeperingen en gemeenschappen' is te vaag om deze bescherming voor inheemse volkeren en de specifieke bescherming die zij genieten onder het internationale mensenrechtenrecht effectief te garanderen.
  - Onder hetzelfde punt moet expliciet het recht op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) worden opgenomen onder het 'recht op land'. Nu verwijst alleen de MvT naar het recht op FPIC van inheemse volkeren als een overweging waar bedrijven 'rekening mee kunnen houden'.
- ➔ In Artikel 2.1.2 moet expliciet het recht van inheemse volkeren op vrije, voorafgaande en geïnformeerde toestemming (FPIC) worden opgenomen, inclusief de plicht van de staat om FPIC te verkrijgen voordat zij het bedrijf een vergunning verleent, en de plicht van het bedrijf om de uitkomsten van een FPIC-proces te respecteren en niet al met uitvoering te beginnen voordat FPIC is verleend.

Gendergerelateerde risico's vaststellen en gevolgen voorkomen, verminderen, beëindigen en herstel bieden (Artikel 2.2)

Het is essentieel dat de WIVO expliciet aandacht schenkt aan gendergerelateerde risico's in de waardeketen. Risico's en misstanden in de waardeketen van bedrijven zijn onlosmakelijk verbonden met genderongelijkheid. Het zijn immers voornamelijk vrouwen die het laagstbetaalde werk aan het begin van de keten verrichten, vaak onder slechte en onveilige

arbeidsomstandigheden. Ook zijn er voor vrouwen, LHBTQIA+'ers, jonge mensen en andere groepen die gemarginaliseerd worden en veelal ondervertegenwoordigd zijn, vaak extra drempels om risico's en mensenrechtenschendingen aan te kaarten. In de WIVO is echter geen enkele verwijzing opgenomen naar gender(on)gelijkheid, intersectionaliteit, de positie en rechten van vrouwen, of de positie en rechten van andere gemarginaliseerde groepen. Risicogebaseerde gepaste zorgvuldigheid op het gebied van mensenrechten en milieu is enkel effectief als hierbij expliciet aandacht is voor de specifieke risico's waaraan bovengenoemde groepen disproportioneel blootgesteld worden. De aanpak in haar huidige beperkte vorm betekent dat niet alle genderrisico's volledig en rechtmatig geadresseerd zullen worden, zoals ook erkend is in de MvT (p. 37).

- ➔ Voeg in de definitie van 'risicofactor' (Bijlage A.1) toe: 'individuele of groepskenmerken [van betrokkenen] zoals gender en andere intersectionele factoren zoals gender, leeftijd, seksualiteit, ras, etniciteit, klasse, kaste, migratiestatus, religie, opleidingsniveau, personen met een beperking, alsook sociale en economische status'.
- ➔ Maak duidelijk dat bedrijven de identificatie en beoordeling van negatieve impacts moeten baseren op gender gedesaggregeerde data, bijvoorbeeld door een toevoeging aan p.107 in de MvT over het type informatie en data welke bedrijven kunnen gebruiken bij het verzamelen van gegevens over nadelige gevolgen.

Voorkomen en verminderen nadelige gevolgen: steun aan het MKB (Artikel 2.2.3.1(3d))

Het MKB wordt niet gedekt door de WIVO, maar kunnen wel te maken krijgen met verwachtingen en contractuele verplichtingen op het gebied van gepaste zorgvuldigheid via hun zakenpartners. Omdat dit met beperktere middelen voor het MKB een grote uitdaging kan vormen, is het van groot belang dat zij in een vroeg stadium betrokken en ondersteund worden door bedrijven die onder de WIVO vallen. Echter, in de huidige conceptwettekst wordt er pas gesproken van verplichte steun aan MKB-zakenpartners op het moment dat de 'levensvatbaarheid' in gevaar wordt gebracht, met een nadruk op financiële steun. Hoewel er ook wordt gesproken van andere passende maatregelen (zoals capaciteitsopbouw) in lid 4d, is in dit geval geen sprake van een eenduidige verplichting. Het is daarom van groot belang dat de WIVO ondernemingen verplicht om het MKB te ondersteunen met passende maatregelen, niet pas op het moment van een dreigend faillissement en niet exclusief via financiële steun. In plaats daarvan zouden bedrijven hun zakenpartners, met name het MKB, vroeg moeten betrekken in het gepaste zorgvuldigheidsproces waarbij tijdig en continue toegang verleend moet worden tot relevante ondersteuning in samenspraak met het MKB en hun behoeften. Op deze manier kan de capaciteit en levensvatbaarheid van het duurzame MKB worden opgebouwd, waarmee ook de lasten van gepaste zorgvuldigheid beter door de keten verdeeld kunnen worden. Dit geldt ook voor het MKB buiten Nederland, waaronder micro-ondernemingen zoals kleinschalige boeren.

- Verduidelijk de verwachtingen onder 2.2.3.1 omtrent steun aan het MKB waarbij de verplichting zich niet beperkt tot financiële steun in het geval van een dreigend faillissement maar al in een eerder stadium en doorlopend moet plaatsvinden, waaronder het verlenen van toegang tot informatie en middelen, capaciteitsopbouw en samenwerking naast financiële ondersteuning.

Wijziging relatie met zakenpartner (Artikel 2.2.3.3 en Artikel 2.2.4.3)

Het is positief dat de WIVO duidelijk maakt dat het beëindigen van een zakelijke relatie alleen een allerlaatste redmiddel mag zijn wanneer er nadelige gevolgen zijn vastgesteld. Het (plotseling) beëindigen van zakelijke relaties kan immers grote nadelige gevolgen hebben voor betrokkenen, zoals het verlies van inkomen en ontslag. Wanneer een zakenrelatie weigert (voldoende) mee te werken aan een correctief of preventief actieplan, moet het bedrijf daarom stappen ondernemen om haar invloed te vergroten. Echter, de huidige conceptwettekst (Artikel 2.2.4.3 lid b) lijkt te suggereren dat tijdelijke opschorting van de relatie de enige manier is om invloed uit te oefenen of te vergroten op de zakenpartner, terwijl ook dit een laatste redmiddel zou moeten zijn. In de OESO-richtlijnen worden andere hefboven genoemd om invloed te vergroten, zoals het betrekken van senior management, het bieden van commerciële prikkels, samenwerken met andere bedrijven die ook een zakelijke relatie hebben met deze zakenpartner, of het aanspreken van (lokale) overheden. In CSDDD (Overweging 53) worden vergelijkbare voorbeelden gegeven.

- Voeg in Artikel 2.2.3.3 en Artikel 2.2.4.3 lid b andere voorbeelden toe van mogelijkheden om de invloed te vergroten, **of** voeg 'zoals' toe om duidelijk te maken dat het tijdelijk opschorten van de relatie slechts een van de mogelijkheden is **en** breid de MvT uit met andere voorbeelden om invloed te vergroten in lijn met Overweging 53 uit CSDDD en de OESO-richtlijnen.

Toegang tot recht, herstel en klachtenprocedures (Artikel 2.2.4.4 en Artikel 2.2.5)

Het is essentieel dat maatschappelijke organisaties, waaronder vrouwenrechtenorganisaties, en (vrouwelijke) mensenrechtenverdedigers zelfstandig het initiatief kunnen nemen om een klacht, (op een veilige manier) al dan niet anoniem in te dienen via de klachtenprocedure van ondernemingen - ook indien zij op dat moment niet optreden namens natuurlijke personen of rechtspersonen. Dit is bijvoorbeeld van groot belang waarbij het niet mogelijk is om in direct contact met betrokkenen te staan omtrent de klacht, zoals het geval kan zijn in conflictsituaties of bij dwangarbeid. Deze mogelijkheid hoort beschikbaar te zijn bij klachten over zowel nadelige milieugevolgen als ook klachten over mensenrechtenschendingen zeker in het geval van onevenredigheid voor kwetsbare personen of groepen.

- Pas 2.2.5.1(2a) aan zodat duidelijk is dat bedrijven hun klachtenmechanisme moeten open stellen aan maatschappelijke organisaties en mensenrechtenverdedigers, die namens betrokkenen *kunnen* optreden (ook zonder directe vertegenwoordiging).

In het bieden van herstel is het van groot belang dat bedrijven rekening houden met de specifieke behoeften van kwetsbare en gemarginaliseerde groepen op basis van intersectionaliteit, waaronder gender, leeftijd, etniciteit en andere factoren waarvoor specifieke verdragen en standaarden zijn opgesteld, in lijn met Overweging 33 van CSDDD. Echter, Overweging 33 wordt niet in de MvT meegenomen in relatie tot het bieden van herstel, waardoor het risico bestaat dat ondernemingen minder in staat zijn passende maatregelen vast te stellen voor het bieden van herstel aan kwetsbare en gemarginaliseerde groepen.

- Voeg in de MvT p.132-134 een verwijzing toe naar Overweging 33 van CSDDD en beveel ondernemingen aan om rekening kunnen houden met specifieke contexten of intersectionaliteit en waar relevant additionele verdragen en standaarden te hanteren.

Hoofdstuk 3: Bestrijding van klimaatverandering

Een ambitieuze uitvoering van de WIVO biedt een uitgelezen kans voor Nederland om de historische CO₂-uitstoot versneld terug te brengen en klimaatverandering tegen te gaan. Dit zeker in het licht van de [vastgelopen maatwerkafspraken](#) en de laatste KEV (2024) waaruit blijkt dat de emissiereductiedoelen voor 2030, 2040 en 2050 uit zicht zijn geraakt. Daarom pleit Oxfam Novib ervoor om de 'inspanningsverplichting' van bedrijven met betrekking tot het tegengaan van klimaatverandering te vervangen door een 'uitvoeringsverplichting', zodat de potentie van verplicht opgestelde klimaattransitieplannen ten volste wordt benut en niet tekortschiet door gebrek aan capaciteit of prioriteit in de uitvoering. Bovendien zou klimaat onderdeel moeten zijn van de algemene gepaste zorgvuldigheidsplicht.

- Voeg in Artikel 3.3 toe dat niet alleen de ontwikkeling, maar ook de uitvoeringen van de klimaattransitieplannen wordt gemonitord en gehandhaafd door de toezichthoudende autoriteiten en verwijder de uitzondering van toezicht op Artikel 3.3 in Artikel 4.1.1.
- Voeg in Artikel 3.3 toe dat klachten van belanghebbenden over dit onderwerp worden behandeld door de toezichthoudende autoriteiten (overeenkomstig Artikel 4.1.2).
- Voeg aan Artikel 3.1.2d toe dat in het klimaattransitieplan expliciet dient te worden vermeld in hoeverre de variabele beloning van de directeuren van het bedrijf afhankelijk wordt gesteld van de daadwerkelijke uitvoering van het klimaattransitieplan.

Veel bedrijven kiezen ervoor om hun uitstoot te compenseren door te investeren in projecten die broeikasgassen vastleggen. In het [2022 WG III rapport](#) stelt het IPCC echter zeer duidelijk dat dit soort maatregelen niet kunnen compenseren voor vertraagde vooruitgang in andere sectoren. Het blijft daarom cruciaal dat bedrijven zich richten op het reduceren van uitstoot. Daarnaast laat het [rapport Tightening the Net van Oxfam belang zien van transparante rapportage over koolstofopslag](#).

- Voeg in Artikel 3.1.2a toe dat in het klimaattransitieplan moet worden aangegeven in

welke mate het bedrijf de eigen uitstoot terugbrengt en in welke mate het investeert in projecten voor koolstofopslag (toevoeging in Artikel 3.1.2a)

Nederland heeft, door zijn hoge historische broeikasgasuitstoot, de verplichting om ontwikkelingslanden te ondersteunen bij het koolstofvrij maken van hun economieën, zoals ook vastgelegd in het Klimaatakkoord van Parijs. Duurzaamheidsstransities vormen niet alleen een grote uitdaging voor Nederland, maar zeker ook voor ontwikkelingslanden.

- Voeg toe aan Hoofdstuk 3 dat bedrijven in hun klimaattransitieplan opnemen hoe gerichte en evenredige steun wordt verleend aan zakenpartners uit het mondiale Zuiden, door onder meer: toegang verlenen tot of het mogelijk maken van capaciteitsopbouw, opleidingen of verbetering van beheersystemen, en door gerichte en evenredige financiële steun te verlenen, door onder meer directe financiering, leningen tegen lage rente, garanties voor continue inkoop of ondersteuning bij het verkrijgen van financiering (vergelijkbaar met Artikel 2.2.3.1).

Hoofdstuk 4: Toezicht en Handhaving

Toezicht op financiële ondernemingen (Artikel 4.1)

Oxfam Novib pleit ervoor om het toezicht op financiële ondernemingen onder te brengen bij de ACM. Hierbij hoeft geen onderscheid te worden gemaakt voor het toezicht op de financiële sector, gezien het wenselijk is dat dezelfde regels en dus ook hetzelfde toezicht voor de financiële sector hiervoor zullen gelden. Dit is in lijn met de OESO-richtlijnen, welke in het uitvoeren van gepaste zorgvuldigheid ook geen onderscheid maken tussen de financiële sector en bedrijven in andere sectoren. ACM zal beter in staat zijn om eigen expertise, organisatiestructuur en handhavingspraktijk te ontwikkelen door toe te zien op de gehele WIVO, waaronder ook de klimaatplicht en de gepaste zorgvuldigheid voor upstream toeleveringsketens waar ook de financiële sector onder valt. Wel is het wenselijk dat specifieke expertise en aanvullende capaciteit op het vlak van gepaste zorgvuldigheid voor de financiële sector bij de ACM wordt ondergebracht en dat goede uitwisseling plaatsvindt tussen ACM, AFM en andere relevante toezichthouders met duidelijke rechtskaders en mogelijkheden tot onderlinge uitwisseling van informatie.

- Maak geen onderscheid tussen sectoren en breng het toezicht op de financiële sector onder bij de ACM.

Maatschappelijk middenveld & flankerend beleid

De WIVO staat niet op zichzelf, maar dient ingebed te worden in een breder beleidskader dat eerlijke en duurzame handel bevordert met een positieve impact op betrokkenen. Daarvoor is

flankerend (ontwikkelings)beleid nodig, zoals erkend in de MvT (p.38), dat bijdraagt aan een positief effect van CSDDD en de WIVO op ontwikkelingslanden.

Maatschappelijke en/of feministische organisaties, inclusief vakbonden, milieu- en vrouwenrechtenorganisaties, spelen een cruciale rol voor een effectieve implementatie van de CSDDD, zowel lokaal als internationaal. Zij worden ook terecht in de CSDDD aangewezen als belangrijke betrokkenen in alle stappen van gepaste zorgvuldigheid en hebben een essentiële rol om toe te zien op de implementatie, inclusief de uitvoering van klimaattransitieplannen. Daarbij zullen bedrijven ook een beroep moeten doen op maatschappelijke organisaties in binnen- en buitenland om deel te nemen aan raadpleging voor het uitvoeren van preventieve en correctieve actieplannen. Bovendien doet de overheid een beroep op maatschappelijke organisaties om betrokkenen te ondersteunen bij het behalen van recht, bijvoorbeeld middels klachten en kennisgeving aan het ACM. Ook spelen maatschappelijke organisaties een cruciale rol in het publieke debat, waarbij zij misstanden kenbaar maken, bedrijven stimuleren door een 'race to the top' te faciliteren, en burgers informeren en betrekken in het debat. Zo maakten Nederlandse supermarkten sinds 2018 grote sprongen op het gebied van IMVO als resultaat van de [Oxfam Behind the Barcodes campagne](#), waarin ook burgers hun supermarkten oproepen om te zorgen voor eerlijke boodschappen.

Echter, [wereldwijd neemt de druk op vakbonden, mensenrechtenverdedigers en andere maatschappelijke actoren sterk toe](#). Dit geldt ook voor Nederland: Civicus concludeerde recent dat *civic space* in Nederland afneemt met grotere beperkingen voor onafhankelijke organisaties en activisten om zich uit te spreken. Ook de geplande enorme bezuinigingen op het ontwikkelingsbudget, die maatschappelijke organisaties disproportioneel raken, vormen hier onderdeel van. Dit raakt niet alleen Nederlandse organisaties, maar vooral organisaties in productielanden met hoge risico's op mensenrechtenschendingen worden hard geraakt en zullen door deze bezuinigingen minder goed in staat zijn hun onafhankelijke rol te vervullen, ook in relatie tot het IMVO-beleid.

- ➔ Bed het IMVO-beleid, inclusief de WIVO, in een breed beleidskader waarbij positieve impacts op ontwikkelingslanden en de meest kwetsbare groepen centraal staat.
- ➔ Erken in beleidsstukken en de MvT de belangrijke en diverse rollen die maatschappelijke organisaties vervullen, van samenwerking en dialoog tot het bijstaan van betrokkenen en het aansporen van het publieke debat. Daarbij is een onafhankelijk en sterk maatschappelijk middenveld in productielanden én in Nederland van groot belang in de implementatie van de WIVO.
- ➔ Steun en financier maatschappelijke, feministische en door vrouwen geleide organisaties en vakbonden in Europa en in productielanden, waaronder maar niet alleen vanwege hun belangrijke rol in de effectieve implementatie van het IMVO-beleid. Voorkom daarom de disproportionele bezuinigingen op het ontwikkelingsbudget en het maatschappelijk middenveld.